

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

ETO—YEAR XXIV.

Cena izida
je 25.00

Published on non-delivery matter January 25, 1931, at the post office
in Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., torek, 30. junija (June 30), 1931.

Subscription \$1.00
Yearly

STEV.—NUMBER 151

Pogajanja med Francijo in Nemčijo o moratoriju

over pričakuje, da bo zavrnjeno vprašanje glede suspendiranja nemških reparacij, ki je naletelo na velik odpor v Franciji, rešeno s kompromisom. Poljska in Češkoslovaška bosta odobrili načrt.

Washington, D. C., 29. jun. — predsednik Hoover, ki se sedaj vrati v Rapidan, je še vedno prepričan, da se bo nesoglasil z Združenimi državami in Francijo glede enoletnega moratorija izravnalo v prihodnjih dneh.

Hoover je v telefonski zvezi z ameriškimi uradniki v Washingtonu, ki mu stalno poročajo o svoju pogajanj, ki so v teku z finančnim tajnikom Mellonom in francoškim državnim uradnikom priznavajo, da bo do odločitve v pogajanjih konferenci med kancelarjem Benningom, zunanjim ministrom Curtissom in francoškimi uradniki, ki se otvorji v Parizu. Berlin je namignil, da je prijeten sprejeti francoške posrednike s pridržki.

Medtem, ko ameriški državnopravijo, da niso še dobili določnih informacij, so vseeno izrazili upanje, da bo morebitni kompromis med Nemčijo in Francijo izgledal neprorazljiv in jih bo sedaj 44 manjših.

"Ta reorganizacija," piše revije, "je bila potrebna, ker jo je zahtevala nova ekonomska, socialna in politična struktura sovjetske republike. To pa ne pomeni, da se bo strokovno gibljilo od principov, ki so del gospodarskega programa moderne Rusije. Otvoritev novih branž v industriji so dovedle do ustanovitve novih ekonomskega organizacij, s katerimi morajo strokovne unije kooperirati. Unija kovinarskih delavcev se mora na primer baviti z 28 branžami v tej industriji in radi tega ni mogla efektivno reševati problemov produkcije, ki so zapadeni v petletnem načrtu."

Reorganiziranje delavskih unij v Rusiji

Reorganizacija je bila potrebna radi ekonomskega, socialnega in političnega osnova.

Washington, D. C. — (FP) — Reorganiziranje delavskih strokovnih unij v Sovjetski uniji potom zdrobitve večji unij v manjše enote je sedaj končano, kot poroča "Soviet Union Review", ki izdaja v Washingtonu.

Unija kovinarskih delavcev, ki je štela 1.200.000 članov, je bila razdeljena na sedem departementov, od katerih ima vsak avtonomno upravo. Rudarji, ki so uposleni v železničnih in bakrenih rudnikih in ki so dosegaj spadali k rudarski uniji, so sedaj člane grupe kovinarskih delavcev.

Rudarska unija je bila razdeljena v štiri departemente. Slična spremembra je bila uvedena v organizacijah poljedelskih delavcev. Sladkorni delavci imajo svoj department, prav tako tekstile in delavci v tovarnah kemikalij. Mestni uslužbeni in delavci v trgovinah imajo tudi svojo unijo. Namesto prejšnjih dvanajstih velikih unij, jih bo sedaj 44 manjših.

"Ta reorganizacija," piše revije, "je bila potrebna, ker jo je zahtevala nova ekonomska, socialna in politična struktura sovjetske republike. To pa ne pomeni, da se bo strokovno gibljilo od principov, ki so del gospodarskega programa moderne Rusije. Otvoritev novih branž v industriji so dovedle do ustanovitve novih ekonomskega organizacij, s katerimi morajo strokovne unije kooperirati. Unija kovinarskih delavcev se mora na primer baviti z 28 branžami v tej industriji in radi tega ni mogla efektivno reševati problemov produkcije, ki so zapadeni v petletnem načrtu."

Gatty in Post poletoča proti Alaski

Dosedaj sta poletoča tri potine svoje poti brez vsakih večjih negrod.

Khabarovsk, Siberija, 29. jun. — Wiley Post in Harold Gatty sta se danes ob 5. zjutraj (četrti čas) dvignila in poletoča proti mestu Nome, Alaska. Razdalja med temi kraji je 2.100 milij.

Letačka sta se skrbno pripravila na pot, ki je najnevarnejša v njunem poletu okrog sveta. 42% celotnih reparacij ali 4.000.000 letno. Poročila iz dalej javijo, da bo leta pod Francijo rabilna točko o nepogojljivih reparacijah za politično omenjanje na konferenci z zakladniki tajnikom Mellonom.

Pril., 29. jun. — Vest iz zavetih virov govori, da sta se v Parizu in Curtius odzvala solinjevemu povabilu glede konferenca z diktatorjem v Rimske konference se je pred tedni vrnila med predstavniki nemške vlade in angleški državniki v Chequersu.

jaštvo proti brezposelnim Montront, Kanada. — Konjekti in močna četa policeje je bila brezposelne delavce, ki demonstrirali pred poslopjem inčne zbornice in zahtevali moč.

Montantski župan je že prejabil delavce, ki so v drugih mestih organizirali pohod v kanadsko, naj se drže stran od meja. Nepokoj med brezposelnimi se v drugih mestih so na rednu.

Haldeman-Julius kandidat za zveznega senatorja

Girard, Kans. — E. Haldeman-Julius, znan liberalni časnikar, je naznani, da bo v prihodnjem letu kandidiral za zveznega senatorja.

Rudarji ne zaupajo Lewisovi uniji

Ignorirali so pogodbo, ki so jo uradniki UMWA sklenili z operaterji, ter se odločili za nadaljevanje stavke.

Pittsburgh, Pa. — (FP) — Vprašanje, dali morejo uradniki United Mine Workers unije zvabiti stavkajoče rudarje, da se vrnejo na delo, je bilo rešeno, ko se je le 500 rudarjev od 2,600 vrnilo na delo v premogovnike Pittsburgh Terminal Coal Co., ki je sklenila pogodbo z Lewisovo unijo v prepričanju, da bo potem stavka končana.

Stavkovne strade so se razpostavile v bližini premogovnikov vsej velikemu številu oboroženih deputijev in državnih kozakov, da preprečijo rudarjem, ki so se nameravali vrneti na delo, vstop v premogovnike Pittsburgh Terminal Coal Co. Nasiljevni bilo, kajti arretacija devetih pobožnikov prejšnjih dan v Fayette Cityju je bila svarilo, da so se razmere celo v Pensylvaniji tako zasukale, da ne bodo smeli kompanijski pobožniki moriti stavkarjev brez bojazni pred kaznijo.

Vprašanje, ki so ga odločili rudarji sami, ker so se pridružili stavkovnim stražam National Miners unije in tako ignorirali pogodbo med UMWA in Pittsburgh Terminal Coal Co., je velike važnosti, kajti operatorji in meščansko časopisje so bili prepričani, da bodo uradniki Lewisove unije končali stavko. Sprtega so hoteli operatorji ignorirati dejstvo, da radikalna in ne Lewisova unija vodi stavko, čeprav so nepristranski opazovalci to trdili že od začetka štrajka.

Napravljenih je bilo več poskusov, da se naredi pogodbo s Pittsburgh Terminal Co. imprezivno. Fogoda se je tikala tudi premogovnikov, ki so ustavili obravnavo pred več meseci. Rudarjem, ki so že dolgo časa brez dela, je bilo obljubljeno delo po mesni lestvici, kakršna je bila pred reducijami.

National Miners unija otočuje, da so bili vsi dogodki v zvezi s stavko, od prvih navalov na stavkarje pa do pogode med Lewisovo unijo in Terminal kompanijo del skrbno pripravljenega načrta, da se zlomi stavka. Unija opozarja na dejstvo, da so si pobožniki v Fayette Cityju izbrali za tarčo voditelje stavkarjev, predsednika in tajnikov unije, dva druga aktívna agitatorja, katere so ranili, in da so ubili nekega trgovca, ki je bil naklonjen stavkarjem ter jih zalažal z živil. Iz zadnjih dogodkov je jasno, da rudarji v veliki večini nasprotujejo končanju stavke, dokler operatorji ne podpišajo pogodbe z National Miners unijo.

Governor podpisal delavsko predlogo

Springfield, Ill. — Governor Emerson je podpisal predlog, ki jo je sponsoriralo organizirano delavstvo in katera dolga, da morajo kontraktorji, ki dobre pogodbe za konstrukcije javnih del, plačevati unijsko mežo delavcem. Predloga je sedaj postal zakon.

Ta zakon je edina pridobitev, ki jo je izvojevalo delavstvo v prošlem zasedaju državne legistature. Druge, kakor na primer predloga o osemurniku za ženske v industrijah, so bile poravnane.

Sinoč sta letalca končala tri potine svoje poti okrog zemlje, ali 9.000 milij, brez vsakih večjih negrod. Edina negroda se jima je prispila v Blagovščinsk, kjer je njuno letalo, kjer sta se spustila na zemljo, zagazio v mehko blato in jima vzelo 13 ur, da sta ga potegnila na trda tla.

Haldeman-Julius kandidat za zveznega senatorja

Girard, Kans. — E. Haldeman-Julius, znan liberalni časnikar, je naznani, da bo v prihodnjem letu kandidiral za zveznega senatorja.

BAKER PROTIV OBJAVI POROČI- LA O MOONEYJU

Wickershamovi komisiji vodi oponicijo, ker se mu Kenyonovo poročilo o Mooneyjevi zadevi vidi preveč "nevarme".

Washington, D. C. — (FP) — Tudi v Wickershamovi komisiji, katero je še vedno imenoval Hoover, da ugotovi vzroke za splošno skrahrainje in prestopek zakonov, strasi Mooneyjeva afera. Za komisijo je zadevo preiskal pododsek sodnika Kenyon.

Zadeva je orisana tako kot je, nič olepljana, pač pa pokazuje vso zaroto oblasti pri omrežju Mooneya in Billingsa. Pododsek navaja ta slučaj kot siliko in eden izmed mnogih incidentov prostituiranja justice ki je glavni varok, da ljudstvo nima in tudi ne more imeti rešenja v spoštovanju do zakonov.

Reakcionarnim članom komisije pa poročilo evidentno ne ugaša in so proti temu, da bi bilo objavljeno v javnosti. Voditelj skupine, ki je tega mnenja, je bivši "liberal" Newton D. Baker in član Wilsonove kabine med vojno. Z njim se strinjata predsednik komisije Wickersham in Rose Pound, dekan pravosodne fakultete na Harvardovi univerzi. Z njimi sta še dva člana komisije.

To nasprotovanje, da bi ljudstvo ne izvedelo oficilno stališče komisije, je podobno stališču predsednika Harwardke univerze Lowella v zadevi Sagoc in Vanettija, ki je sankcioniran njihov umor. In ako znajoči konservativni predsednik komisije Wickersham in Rose Pound, dekan pravosodne fakultete na Harvardovi univerzi, da Mooney in Billings se trohnita v zaporu.

Mnenje prevladuje, da bo poročilo Kenyonovega pododseka objavljeno, neglede na zmago Bakerjeve skupine. Objavljeno bo v tem slučaju, ko poteka termin komisije, kar se zgodil 30. junija. Baker ne pravi, da poročilo ni resnično, ampak bi ga rad zakril s pretezo, da komisija ne razpravlja v svojem posloju o posameznih slučajih. On je korporacijski odvetnik in zastopnik protounionske Lake Carriers asociacije.

Farmar-delavška stranka v Chicago

Cikaška delavška federacija se pridružila novemu gibanju

Chicago, 29. jun. — Konvencija farmar-delavške stranke za okraj Cook, ki se je včeraj otvorila v Musicians Hall, je odločila gibanje za ustanovitev tretje stranke.

Stará farmar-delavška stranka v Chicagu je umrla pred nekaj leti, po porazu pokojnega senatorja Robert La Follette, ki je kandidiral za predsednika Združenih držav.

David A. McVey je bil včeraj izvoljen za predsednika stranke v okraju Cook in Edward Hammon, da leži gosta megadnega delavca za tajnika.

L. P. Straube, urednik glasila Cikaške delavške stranke "Federation News" je imel o-

Farmarji izgubljujo posestva

Minenota zasegla skoraj dva tisoč farm. — Ned 200 milijonov akrov sveta prešlo v državne posest.

Minneapolis, Minn. — Gospodarska silka farmarjev v tej državi je izredno dobro orisana v številu po državi zasedenih in bankrotiranih farm. Gouverner Olson je prejšnji teden rekel, da ima država 1850 farm na rokah, katere so zapadle radi neplačljive davke. Osemdeset zasedenih farm meri 226.000 akrov.

Gouverner je tudi omenil, da bo v tem letu nadaljnji tisoč farmarjev izgubilo svoja posestva radi neplačljivih davkov. V tem številu pa niso vključene bankrotirane farme, ki so v rokah bankirjev radi neplačljivih davkov. Število teh farm znača več sto.

Ne država in ne bankirji ne more drianje v bankirji ne more prodati zasedenih posestev. Nikdo jih ne mora kupiti neglede na izredno niske cene, ker se obdelovanje zemlje ne izplača.

Slične razmere kot v Minnesota so tudi v vseh ostalih državah Unije. Ceni se, da so radi neplačljivih davkov države zasegle v zadnjih par letih nad 200 milijonov akrov farmarskih posestev. Ta razlastitveni proces farmarjev je posebno letos "napredoval" in v bodočem letu države imajo okrog ene četrte miliarde akrov farm na rokah.

In ako bo trajala poljedelska kriza še nekaj let, kar je mogoče, bo razlaženih velik odstotek farmarjev radi neplačljivih davkov in dolgov. Vprašanje, s katerim se morajo moralne oporečnosti med vsebnostjo in vrednostjo poselitve, da je, kaj store države s širokimi plasti osmeli: ali ostane v državni posesti ali se ga pošteje korporacije. V poljedelskih državah bo to vprašanje postalno izredno važno v bližnji bodočnosti.

Pripomniti je treba, da Hoover je v sploh vodilni politiki starih strank očvidno ne vidijo tega gospodarskega procesa v ameriškem poljedelstvu. Predsednik Hoover se vedno pridružuje "robustum individualizmu" in privateni iniciativi, ki sta pritele ingenjatorjev s pojavom velikih korporacij pred 50 leti in še danes le še sfinči. Za remediu gospodarskih bolezni delcev bo vsekakor potreben povsem drugačen recept kot ga oznanja Hoover in njegov velibinski kolegi.

Sodnik arretiran radi pisanosti

Chicago, 29. jun. — Policijski sodnik William P. Kuntz iz predmesta Crestwood je bil včeraj arretiran v Doltonu, ker je v pisanem stanju vvolil svoj avtomobil po ulicah tega mesteca. Kuntz, pred katerim se morajo zagovarjati avtomobilisti, ki so pregrše proti prometnim odredbam v njegovem mestu, se bo moral sedaj sam zagovarjati pred policijskim sodnikom v Doltonu.

Stará farmar-delavška stranka v Chicagu je umrla pred nekaj leti, po porazu pokojnega senatorja Robert La Follette, ki je kandidiral za predsednika Združenih držav.

Delegati so odobrili načela nove stranke, ki uključujejo med drugim opozicijo proti vsem voljam, svobodo govora, vladno lastništvo javnih naprav, šesturšnik, petdnevni delovni teden in kompletno socialno zakonodajo.

Tovoritveni govor na konvenciji.

Straube je dejal, da sta obe stare stranki eni in da zastopata enake interese. Oba sta se izrekli proti odpomočju brezposebine.

To naznani je bud udarec za delinčarje, ki so bili prepričani, da bodo zlomljencem stavke tekstilnih delavcev, ki je trajala več kot štiri meseca, postavili podjetje na noge in da jim bo nosilo spet velike profite. H. J. Fitzgerald, predsednik družbe, ki je nasprotoval organizirani delavcev, je nagloma umrl par dni potem, ko je bila stavka končana.

Demisija bolgarske vlade

Sofija, Bolgarija, 29. jun. — Premier Andrej Ljapčev je včeraj predložil ostavko svojega kabinta kralju Borisu. Demisija je posledica splošnih volitev, ki so se vrstile v prejšnjem tednu in so rezultirale neugodno za vladu. Bivšemu premjerju Malinovu je bila poverjena naloga, da sestavi novo vladu.

Ekonomi vidijo polom Youngovega načrta

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILCI IN LASTNINA SLOVENEV NARODNE PODPORNE JEDNOTNE

Organ of and published by the Slovens National Benefit Society

Naslovina: za Združeno državo (izven Chicago) je Kena-
do \$4.00 na leto, \$2.00 na pol leta, \$1.50 na četrt leta; za
Chicago in Cincin \$7.00 na celo leto, \$3.75 na pol leta; za in-
zvenje \$9.00.

Subscriptions rates: for the United States (except Chicago)
and Canada \$4.00 per year, Chicago and Cincin \$7.00 per year.
Foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglašev po dogovoru.—Rokopis se ne vreduje.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts will not be
returned.

Naslov na vas, ker ima stik z Natom:

PROSVETA

2827-55 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

128

Datum v obiskovanju, na primer (May 31, 1931), nalog, v katerem
naslov na lastnika postavlja, da vam je s tem dovoljen poslati na-
slovino. Poslati je praviloma, da se vam ne bo zatvor.

Sodnica je padla

Najnovjejša brezposelna ženska v Združenih državah je sodnica Jean Norris v mestu New Yorku. Najbrž pa ta ženska ne bo proslila jedil, obleke in prenočišča. Sodnica, ki ni več sodnica, se je dobro založila za "deževne dni", predno je bila zadnjih teden odstavljena.

Jean Norris je prva ženska v državi New Yorku, ki jo je doletela čast mestne magistratke. Tudi za ameriške feministke, ki niso druga kot feministke, je bila to velika čast. Razne ženske organizacije, seveda družabne in patriotske, so bile tudi ponosne na prvo sodnico v New Yorku in pole so veliki zmagi in zmognosti ameriškega ženstva. Zadnje je bilo kaj pada nesmiselno. Ameriško ženstvo kot tako ni imelo niti opraviti z njeno sodniško službo, niti ona sama kot ženska ne pride ta nič v poštev. Jean Norris je prileza do svoje službe po lasti svoje politične stranke, ki jo vodijo moški — in može so ji poklonili čast sodnice.

In zadnji teden so ji možje, včasih sodniki, odveli to čast in posadili so "njeno častje" nekavalirko na cesto. Na radi tege, ker je ženska, temveč zato, ker je zlorabila svojo čast za svoje osebne interese in ker je — in to je včasih — postopala kruto z ženskami, ki so prišle pred njeno sodišče. Priče so izjavile, da noben sodnik, torej moški, ne bi mogel izrekati tako divjih kazni nad nevrečnicami, ki so zadrževali razne delikte: potepanje po ulicah, mamenostne tativine itd. kot jih je Jean Norris.

Otočnica ji je očitala, da je zlorabila svojo službo privč z manipulacijami na borsu in drugič, ker je dovolila za visoko vsto denarja neki družbi za izdelovanje kvassu, da je oglašala njeniime z naslovom sodnice za redno narodenje. Glavni del otočnice se pa bavi z njenimi okrutnimi odsodbami. Neko dekle je odsodila v zapor na otočbo manjšega prestopnika, dasi ni bilo nobenega dokaza; drugo otočenko, dvajsetletno dekle, je odsodila v zapor brez vsakega zasilijanja z dekletov strani. Enostavno ji je odrekla ustavno pravico zagovora. In tako dalje cela vrata. Na ženske je imela vratko piko. Slavna sodnica je smatrala, da je vsaka ženska, ki so jo policajci prijeli in priveli pred njo, valedi tega že kriva in marš v ječo.

Iz tega se lahko sudi, da Jean Norris ni povsem normalna; nekaj je narobe z njo. Dejstvo pa je in ostane, da je čast prve sodnice v New Yorku postal slaba čast za ameriško feministično gibanje, medtem ko ni to nobenega nečast za poštene žene. Ta članek ni namejen preprijetim feministkam, vendar ne bo odveč opazka, da je evangelij feminizma velik bluff. Nismo še pozabili, kako so kričale o "velikem preobratu", ki pride v Ameriki, čim dočne žene volilno pravico. Ta pravica je prišla in — koliko je danes bolje? Nič. Večina žensk — z delavkami vred — voli prav tako bedasto kot večina moških. Isto dejstvo je v drugih deželah, ki imajo žensko volilno pravico.

Napredek ne zavisi od fantazij, pač pa od organiziranega dela, ki ga vodi organiziran razum vseh nesebično in socialno dutečih ljudi brez razlike na spol, polt in narodnost.

Pennsylvanski governer Pinchot se šteje za progresivca. Sedanja stavka izstranil ruderjev v zapadni Pennsylvaniji po pokazala, koliko je vredno njegovo naprednjaštvo. Pinchot je pred kratkim pisal lokalnim oblastnikom po državi, da ne smejo ovirati mirnih zborovanj in pohodov. Zdaj pa je sodnik v Pittsburghu izdal prepoved, ki v drastičnosti prekaže vse, kar je bilo prej izdanih v Pennsylvaniji. Stavkojočim ruderjem je prepovedan vsak gibljan in vsaka beseda; samo dihati jim je še dovoljeno. Prepoved je v direktnem nasprotju s Pinchotovim navodilom. Kaj storiti zdaj governer Pinchot? Ali uveljaviti svojo besedo napram sodnikovi divjaški prepovedi? Preizkušnja je v teku.

Einstein je pisal pismo governerju Rolphu v Kaliforniji prosek ga, naj izpusti iz Ječa Toma Mooneyja in Billingsa, kajti on se je uveril, da se obema godi velika krivica. Ali je res treba, da se ves svet uveri o krivelj prej ko kalifornijski governerji?

Kaj znači beseda "svoboda" za brezposel-
nega delavca?

Glasovi iz naselbin

Zanimive novitete iz raznih krajev

(Dopisovalci in poročevalci delajoči vseki, ki jih Prosveta prima dnevno v koloni "Glasovi iz naselbin," ne) vsebuje podprtje svoje posne imen in nazave, da naj naslov, kar naj znači, da jamčijo za svoj prispevki. Poročila in dopisi naj bodo jedrni, kratki in resnični; opisanje morajo biti v doslednem tonu. Na anonimna pisma in dopise ne bo hujno odzirati.)

Zastopnik poroča o stavki

Pittsburgh, Pa. — V mojem problemu dopisau sem omenil, da poročajo kapitalistični listi, da so nekatere kompanije pristale v delavske zahteve ter da so podpisale unijsko pogodbo. Te vesti pa razdirajo v svet zato, da potem kompanijski agentje lagje lovijo premogarje pod pretvezo da je pogodba že podpisana in da sedaj lahko podajo na delo. To je navaden bluff. Agentje nabirajo skebe.

Ti agentje nabirajo ljudi največ v mestih, kjer nimajo stavke. Tuji meni so vpravali, pa dobro vrem, da je v vsaki premogarski naselbini dovolj premogarjev, ki bi radi delali, a so sedaj na stavki, da si izvozijo svoje pravice, katere se jim odrekajo. Na stavki so bili podeljeni. Meša je bila zelo reducirana in razmerje v rovih so bile neznane. Tako je bilo, da niso mogli zaslužiti nič. Torej so moralni nekaj ukreniti.

Stavka se nadaljuje še v vseh premogarskih v okolici Pittsburgha, kjer je izbruhnila v zadnjih par tednih. Zato svarim vse naše rojake, da naj nikar ne hodijo sem za delom, kajti tukaj ga poštegne delavce v teh rovih! Stojte proč od teh rovov!

Dne 24. junija sem obiskal naselbino Imperial. Tam sem našel vse rojake doma. Naši rojaki se borijo za boljše razmere. Kompanijam je seveda uspelo, da so nekje nabrale nekaj skebov in jih sedaj prevajajo na delo in z delu v trukih in busih, ki so seveda zastrašeni.

Počivali vse zavedne Slovence in Hrvate, da povedo še drugim da je v tem premogarskem okolišu stavka in naj nikar sem ne hodijo za delom v rov, ker ga nini. Ne za poštenega človeka! Obiskal bom še ostale slovenske naselbine v okolici in bom dodatno poročal o razmerah in o poteku stavke. — Anton Zidanšek, zastopnik.

Potom hočajo odvrniti

Milwaukee, Wis. — V petek sem odpadal dopis, priobčen dne 26. jun. v Prosveti, v soboto pa je predsednik Hoover izdal svojo predstavljivo objavo glede moratorija nemškega vojnega dolga. Dva tedna poprej, ko sta se nemška ministra vrnila iz Londona, kjer sta dosegla z zastopniki delavske vlade sporazum, glede vprašanja, je Washington odločno odklonil tak sporazum in vsak popust glede vojnih reparacij in dolgov, toda medtem so "bojni milini" mlej daljajo. In je postajalo z vsakim dnevnim jaenje, da je polom v Nemčiji neizogiven.

V avtom dopisu sem navedel govor prof. Harperja, toda že par dni kasneje so bili po raznih časopisih in revijah objavljeni članki in izjave raznih uglednih osebnosti krišem Amerike in tudi Evrope glede skrajno nevarnega položaja. Kaj se je tiste dni godilo v tajnih diplomatičnih in višjih finančnih krogih, moremo samo doumetavati. Skratka, položaj je postal tako nevaren, da je bil predsednik Hoover primoran spremeniti svoje stališče. In tiste dni se je nahajjal mr. Mellon v Parizu. Dne 25. junija je priobčil tukajnjem veliki dnevnik "Milwaukee Journal" kabogram od poročevalca za "New York Evening Post," Kniekerbockerja v Berlinu, v katerem opisuje v živih barvah oponost položaja v Nemčiji in silne nevarnosti, ki pretijo kapitalistični Evropi in vsemu svetu. Predvsem poudarja, da nemška vlada ne more in ne sme objaviti vseh podrobnosti notranje razordanosti, dokler ni popolnoma zagotovljeno, da bo Hooverjev načrt sprejet tudi v Parizu, toda Kniekerbocker признаva, da je treba samo ene iskre za splošen polsar v Evropi in mogoče tudi v Ameriki. V svojem poročilu podaja obenem kratko sliko o zmedah, ki bodo nastale, ako pride v Nemčiji do poloma; to opisuje v sledenih besedah: Finančni polom v Nemčiji bi imel za posledice

dom privedi na omenjeni dan velik piknik na Harrisonski farmi, na istem prostoru kot lanskoto leto. Program bo zelo bogat: — in razvedrilo vseke vrste. Nabranih je mnogo krasnih dobitkov, kateri bodo oddani v popolnoma zastonim srečnim lastnikom listkov, ki so v prodaji pri odbornikih in na dan piknika na prostoru. Cena tiketom je 25c. Vsek lastnik tiketa bo dobil dobitek, če je načoč ali ne. Voznja na piknik je prostata, katero preskrbi Slov. narodni dom, oziroma v to postavljeni nedor.

Za sloveno paniko v gospodarstvu, tisoče velikih bankrotov in še mnogo večje brezposelnost. Temu bi sledile nove volitve, ktere bi prinesle vsaj začasno smago Hitlerju, kar bi pomnilo generalno stavko, velike nemire, meščansko vojno in končno — zmago komunizma nad fašisti, ter zavzetje berlinske vlade po rdečih silah. To bi pa zopet imelo za posledice odpad Bavarske in vpad Francije in Poljske v Nemčijo, proti komunistični vladvi, kateri pa bi hitela na pomoc sovjetska Rusija. Vse to pa bi najbolj pomnil zopet novo svetovno vojno itd. V prikritih besedah priznava poročevalce, da bi se rdeče sile dvignile tudi po drugih državah in da ni izključeno vmešavanje Amerike v ta konflikt, ter da bi tak polom v Nemčiji pomenil tudi finančni polom in silen gospodarski nekaj nič. Torej so moralni nekaj ukreniti.

Za sloveno paniko v gospodarstvu, tisoče velikih bankrotov in še mnogo večje brezposelnost. Temu bi sledile nove volitve, ktere bi prinesle vsaj začasno smago Hitlerju, kar bi pomnilo generalno stavko, velike nemire, meščansko vojno in končno — zmago komunizma nad fašisti, ter zavzetje berlinske vlade po rdečih silah. To bi pa zopet imelo za posledice odpad Bavarske in vpad Francije in Poljske v Nemčijo, proti komunistični vladvi, kateri pa bi hitela na pomoc sovjetska Rusija. Vse to pa bi najbolj pomnil zopet novo svetovno vojno itd. V prikritih besedah priznava poročevalce, da bi se rdeče sile dvignile tudi po drugih državah in da ni izključeno vmešavanje Amerike v ta konflikt, ter da bi tak polom v Nemčiji pomenil tudi finančni polom in silen gospodarski nekaj nič. Torej so moralni nekaj ukreniti.

Za sloveno paniko v gospodarstvu, tisoče velikih bankrotov in še mnogo večje brezposelnost. Temu bi sledile nove volitve, ktere bi prinesle vsaj začasno smago Hitlerju, kar bi pomnilo generalno stavko, velike nemire, meščansko vojno in končno — zmago komunizma nad fašisti, ter zavzetje berlinske vlade po rdečih silah. To bi pa zopet imelo za posledice odpad Bavarske in vpad Francije in Poljske v Nemčijo, proti komunistični vladvi, kateri pa bi hitela na pomoc sovjetska Rusija. Vse to pa bi najbolj pomnil zopet novo svetovno vojno itd. V prikritih besedah priznava poročevalce, da bi se rdeče sile dvignile tudi po drugih državah in da ni izključeno vmešavanje Amerike v ta konflikt, ter da bi tak polom v Nemčiji pomenil tudi finančni polom in silen gospodarski nekaj nič. Torej so moralni nekaj ukreniti.

Za sloveno paniko v gospodarstvu, tisoče velikih bankrotov in še mnogo večje brezposelost. Temu bi sledile nove volitve, ktere bi prinesle vsaj začasno smago Hitlerju, kar bi pomnilo generalno stavko, velike nemire, meščansko vojno in končno — zmago komunizma nad fašisti, ter zavzetje berlinske vlade po rdečih silah. To bi pa zopet imelo za posledice odpad Bavarske in vpad Francije in Poljske v Nemčijo, proti komunistični vladvi, kateri pa bi hitela na pomoc sovjetska Rusija. Vse to pa bi najbolj pomnil zopet novo svetovno vojno itd. V prikritih besedah priznava poročevalce, da bi se rdeče sile dvignile tudi po drugih državah in da ni izključeno vmešavanje Amerike v ta konflikt, ter da bi tak polom v Nemčiji pomenil tudi finančni polom in silen gospodarski nekaj nič. Torej so moralni nekaj ukreniti.

Za sloveno paniko v gospodarstvu, tisoče velikih bankrotov in še mnogo večje brezposelost. Temu bi sledile nove volitve, ktere bi prinesle vsaj začasno smago Hitlerju, kar bi pomnilo generalno stavko, velike nemire, meščansko vojno in končno — zmago komunizma nad fašisti, ter zavzetje berlinske vlade po rdečih silah. To bi pa zopet imelo za posledice odpad Bavarske in vpad Francije in Poljske v Nemčijo, proti komunistični vladvi, kateri pa bi hitela na pomoc sovjetska Rusija. Vse to pa bi najbolj pomnil zopet novo svetovno vojno itd. V prikritih besedah priznava poročevalce, da bi se rdeče sile dvignile tudi po drugih državah in da ni izključeno vmešavanje Amerike v ta konflikt, ter da bi tak polom v Nemčiji pomenil tudi finančni polom in silen gospodarski nekaj nič. Torej so moralni nekaj ukreniti.

Za sloveno paniko v gospodarstvu, tisoče velikih bankrotov in še mnogo večje brezposelost. Temu bi sledile nove volitve, ktere bi prinesle vsaj začasno smago Hitlerju, kar bi pomnilo generalno stavko, velike nemire, meščansko vojno in končno — zmago komunizma nad fašisti, ter zavzetje berlinske vlade po rdečih silah. To bi pa zopet imelo za posledice odpad Bavarske in vpad Francije in Poljske v Nemčijo, proti komunistični vladvi, kateri pa bi hitela na pomoc sovjetska Rusija. Vse to pa bi najbolj pomnil zopet novo svetovno vojno itd. V prikritih besedah priznava poročevalce, da bi se rdeče sile dvignile tudi po drugih državah in da ni izključeno vmešavanje Amerike v ta konflikt, ter da bi tak polom v Nemčiji pomenil tudi finančni polom in silen gospodarski nekaj nič. Torej so moralni nekaj ukreniti.

Za sloveno paniko v gospodarstvu, tisoče velikih bankrotov in še mnogo večje brezposelost. Temu bi sledile nove volitve, ktere bi prinesle vsaj začasno smago Hitlerju, kar bi pomnilo generalno stavko, velike nemire, meščansko vojno in končno — zmago komunizma nad fašisti, ter zavzetje berlinske vlade po rdečih silah. To bi pa zopet imelo za posledice odpad Bavarske in vpad Francije in Poljske v Nemčijo, proti komunistični vladvi, kateri pa bi hitela na pomoc sovjetska Rusija. Vse to pa bi najbolj pomnil zopet novo svetovno vojno itd. V prikritih besedah priznava poročevalce, da bi se rdeče sile dvignile tudi po drugih državah in da ni izključeno vmešavanje Amerike v ta konflikt, ter da bi tak polom v Nemčiji pomenil tudi finančni polom in silen gospodarski nekaj nič. Torej so moralni nekaj ukreniti.

Za sloveno paniko v gospodarstvu, tisoče velikih bankrotov in še mnogo večje brezposelost. Temu bi sledile nove volitve, ktere bi prinesle vsaj začasno smago Hitlerju, kar bi pomnilo generalno stavko, velike nemire, meščansko vojno in končno — zmago komunizma nad fašisti, ter zavzetje berlinske vlade po rdečih silah. To bi pa zopet imelo za posledice odpad Bavarske in vpad Francije in Poljske v Nemčijo, proti komunistični vladvi, kateri pa bi hitela na pomoc sovjetska Rusija. Vse to pa bi najbolj pomnil zopet novo svetovno vojno itd. V prikritih besedah priznava poročevalce, da bi se rdeče sile dvignile tudi po drugih državah in da ni izključeno vmešavanje Amerike v ta konflikt, ter da bi tak polom v Nemčiji pomenil tudi finančni polom in silen gospodarski nekaj nič. Torej so moralni nekaj ukreniti.

Za sloveno paniko v gospodarstvu, tisoče velikih bankrotov in še mnogo večje brezposelost. Temu bi sledile nove volitve, ktere bi prinesle vsaj začasno smago Hitlerju, kar bi pomnilo generalno stavko, velike nemire, meščansko vojno in končno — zmago komunizma nad fašisti, ter zavzetje berlinske vlade po rdečih silah. To bi pa zopet imelo za posledice odpad Bavarske in vpad Francije in Poljske v Nemčijo, proti komunistični vladvi, kateri pa bi hitela na pomoc sovjetska Rusija. Vse to pa bi najbolj pomnil zopet novo svetovno vojno itd. V prikritih besedah priznava poročevalce, da bi se rdeče sile dvignile tudi po drugih državah in da ni izključeno vmeš

Erich Dwinger:

Armada za žičnimi plotovi

Za Prosveto prevodil Toma Sedlčar

"Samo trije?" je vprašal Seydlitz. "Res samo trije?"

Olert je vzel svojo čepico in šel naglo iz sobe.

Včeraj je prišel v našo sobo poročnik Teley, mali viki Madžar. Vprašal me je, če bi lahko za hip z menoj na samem govoril. "Dobro," sem dejal, "takoj." In sva šla na dvorišče.

Pri mrtvašnici, kjer ni bilo nikogar, sva se ustavila. "Nameravam zbežati. Hočete z menoj?"

Hitro sem si prižgal cigaretto. Roka se mi je tresla, ko sem del cigaretto v usta. "Kako?" sem vprašal.

"Že pol leta se pripravljam na to. Včeraj se mi je posrečilo dobiti pomočnika. V koperi..."

"Rusa?"

"Kitajska. Pošten človek je, kolikor se sploh da dognati poštenost pri teh škiljaveh."

Segel je v žep svojega kožuha in priviekel mal, umazan listič. "Piše in govorji dobro ruski," mi je pojasnil.

Berem: Pripravljen sem pripeljati štiri ljudi po skravnih potih v Tientsin. Imam konje in orožje. Pridite čez tri dni v koperi.

Spravil sem listek z sebi. Teley se je nemirno prestopal. "Za boga, za boga..." je šepetal. "Da, ušli bomo!"

Zgrabil me je za roko. "Koga bova vzela še seboj?" Ugrabil sva skoraj dve uri. Misli sem na Poda. Misli sem na Saltina. Pa sem obstal pri Seydlitzu. "Kaj pa poročnik Hasan?" me je vprašal.

Nasmehnil sem se in zapri oči. Dobro sem ga poznal. Suh in mišičast je, ima ozko glavo, krive jahaške noge, plameče oči, ki zaregore pri najmanjši razburjenosti. "Dobro," sem dejal. "Vi, Seydlitz, Hassan in jaz!"

"Vi boste prevzeli nadaljnja pogajanja?"

"Da, samo še tole: "Koliko mu lahko ponudim? Jaz sam imam štiristo."

Celo se mu je nagubalo: "Jaz pa samo tristo," je dejal. "Hassan pa mora imeti več..."

"Potem mora posoditi Seydlitzu. Ponudil mu bom največ tristo za vsakega. Kitajske plačte bom lahko poceni kupili pri moštvu."

Položil je prst na usta in odhitel. "Zanesite se name, Teley!" sem mu zaklical.

Seydlitz je ves vnet za to. "Ah, da ste misili name?" je hvaležno ponavljal. Hoče si na vsak način sposoditi denar, za vsako ceno.

Zivim kakor v sanjah. Da nisem izvolil Poda? Ne, ta bi bil preneroden. Ali pa Saltina, tega dobrega Avstričca! Ne, Seydlitz zna že nekoliko ruski in je najodločnejši.

Je edini, ki mu lahko zaupam.

Tri dni pozneje sem prosil Verenika za stražo. Hodil sem pred njim z dolgimi koraki, Kozak pa mi je sledil tik za petami in je ročil s sabljo. Pred kopališčem sem mu dal pol rublja. "Pojdi ta čas na kozarec vodke. Ne bom ti ubedil!" sem dejal v smehu. "Spasivo, gospodin!" In je šel.

V predsobi je sedeł starejši Kitajec v črni jopici. Imel je oljnat, zoperen obraz. Opazil sem, da so se njegove zvite oči razočarano razširile, ko je zagledal mene, namesto Madžara.

Pozdravil sem ga, vsei listič iz žepa, ga razvил toliko, da ga je lahko spoznal. "Ali te je posil oni mladi, črni oficer?" je pričel v nosilajoči ruščini, kakršno govorje Kitapci ob robu Gobijake puščave.

"Da. Ne zna govoriti ruski. Tu je tvoj listič."

Preveč je bil zaposen

Allmaker je bil mož izredne agilnosti, marljiv in energičen trgovec, ki je vodil istočasno papirnico, tiskarno, banko in gledališče.

Zaslužil je milijone, toda pri-

znati je treba, da ni nikde delal tako neumorn, kakor on. Delal je po najmodernejših metodah.

In teh metod se je držal ne le v svojih tovarnah in pisarnah, temveč tudi doma v privatnem stanovanju. Nihče ni mogel k njemu, dokler si ni izprosil posebne avdijence. Pogovor ni smel trajati nad deset minut.

Njegova delavnica je bila okrašena z raznim napisi in na-

sveti, namenjeni posetnikom.

To sredstvo mu je prihranilo trud odgovarjati na vsiljiva vprašanja.

Rabil je tudi vedno iz prin-

ca telefon. Na drugi strani je

pa strogo prepovedal uradnikom klicati ga k telefonu. Izvzeti so bili načelniki oddelkov, pa se ti le v nujnih primerih. Strah ga je bilo čekevcev in znal se jih je zelo hitro otresti.

Paznik v papirnici Lalou ni

bil nikoli mož po njegovem okusu.

Allmaker ga je sprejel v

službo samo na pripomočilo enega svojih glavnih delničarjev.

To je pravi tip človeka, ki

zlorablja dar govora, — je trdil

o njem. — Sicer pa vedno ali-

tim, kaj mi hoče povedati, kaj ima na jesiku. Danes ali jutri spravi iz sebe prošnjo, naj mu povisam piščo. Ah! Sprejemem ga, kakor je treba, le naj mi stopi pred oči!

Nekega soparnega poletnega dne je gospod Allmaker dremal nad kupom aktov, ko je nenašel zapel telefon.

— Halo! Kdo tam? ... Gospod Allmaker?

— Da. Kdo pa govorí?

— Lalou, paznik ...

— Ah, dragi moj, nimam časa poslušati vas.

Cež četr ure je nekdo pogovnil na domu gospoda Allmaka-

— Paznik iz papirnice, — je naznani sluga Baptist. — Pravi, da mora nemudoma govoriti z gospodom.

— Kaj je pa njega že zopet prineslo?

— Pravi, da gre za zelo nujno zadevo.

— Gromaka strela! Povlačanje place ... to je njegova nujna zadeva. Mu že pokalem, le naj pride s to svojo zadevo.

Lalou je vstopil in nerodno pozdravil. Komaj je odpri usta, že mu jih je Allmaker zamašil, rekoč:

— Nimam časa ...

Pri tem je pa pokazal s prstom na eno neštetih tablie, visečih po stenah kabineta:

Govorite kratko!

— Oprostite prosim gospod ravnatelj, da si drzem ...

Toda Allmaker je pokazal ta-

kaj mi hoče povedati, kaj ima na jesiku. Danes ali jutri spravi iz sebe prošnjo, naj mu povisam piščo. Ah! Sprejemem ga, kakor je treba, le naj mi stopi pred oči!

— Počutim se dobro, hvala!

Obenem je napravil z roko nagi kretnjo, ki je pomenila: Molč!

— Dovoljujem si sporočiti,

da se je prav kar pripetilo ...

In zopet: Molč!

Tretja tablica:

— Cital sem novine!

... morda zaradi prehude vročine

Cetrt tablica:

— Imam topolom!

— Gospod ravnatelj, moram vam sporočiti, — se je posrečil končno pazniku spraviti iz sebe, da gre za zelo vašno stvar —

— No, dobro. Napišite mi,

kaj vam teži srce. Pojdite v so-

sedno sobo. Tam dobite papir in kuverta. Pismo izročite Bap-

tistu.

Lalou je mehanično ubogal.

Če dvajset minut je prinesel

Baptist svojemu gospodarju na krožniku pismo, glaseče se:

Gospod!

Primem v roko pero, da spo-

ročim gospodu ravnatelju, da je

v paparnici ogenj. Za tri četr-

ure divja v tovarni ogenj, pisar-

na gospoda ravnatelja je zapri-

ta, mi pa nimamo klijuča. Okna

so zamršena. Ogenj še pravlj-

je na oknih pisarn, kjer i-

maj gozd ravnatelj važne

papirje. Ce bi nam hoteli go-

spod ravnatelj za trenutek po-

soditi klijuč ...

Allmaker je planil pokonci in si začel politi lase.

— Baptist! Urno pripravi avto!

Potem je pa pripomnil kratko:

— Kakšen tepec ta Lalou! Koliko truda, brezplodnega truda je bilo treba, da sem ga prisili odpreti usta!

John Dos Passos

PRENOG

(Odlomek iz romana Manhattan Transfer.)

Ko je Bud Kopernik koral čez Trinipetdeseto, avemijo, se je nenadoma znašel pred kuhinjo premoga, ki je bil sesut na trosku. Onkratku kupu je stala sivočrna ženska v ozolti, čipkasti bluzi z veliko ročno karmeno na vzboklini svojih prsi in motrila njegovo štrilstvo brado in njegovo zapetje, ki so koččena, resušena bingljala in razdrapljene počivali na vzboklini.

"Saj si bai pravil, da ni nikake nevarnosti!"

"In koliko gahtevš?" sem prekinil njegovo zgovornost.

"Petsto za vsakega!" je dejal tih.

"Haha!" sem se zašmejal. "Norec si! Samo dvesto za vsakega ti lahko nudim!"

"Na," je dejal odločno. "Za tako smečino ne bom tvegal svoje glave ..."

"Saj si bai pravil, da ni nikake nevarnosti!"

"To je tretji!" je dejal mirno in se mu smehnil v škilaste oči. "Ti boš potoval itak brez prtiljage, da boš našel grede natovoril čaj ali pa — opija!"

Grdo me je pogledal. "Zelo si pameten!"

"Toda če ne moreš plačati, si bom poiskal pač premožnejših oficirjev ..."

"To si lahko prihraniš!" sem vzkliknil, pograbili svojo čepico in stopil k izhodu. "V vsem taboru ne boš našel niti enega, ki bi premorel več ko tristo rubljev!"

"Kdo pa je tretji?" je pričel znova in me zgrabil za gumb pri sušnji.

"Mlad Turek," sem dejal. "Kurd po rodu."

"Da, gotovo jih ima še kaj."

"Po tristo, torej!" je dejal hriпavo.

"Dobro!"

"V sedmih tednih ne bo nič več lume. Cakal vas bom do polnoči dalje za gršem nasproti taboru. Poznaš oni grič?"

"Da."

"Pa se morate preboleči!"

"Imeli bom kitajske plačile!"

"Ob pol dvanaestih ponocí!" je zaklical še enkrat.

Zaprl sem vrata. Srce mi bilo nepopisno. V sedmih dneh ... V Tientsinu je gospa Hanneken ... Od tam kurjač preko Indije ... Sledil sem se, skočil v parno izbo, in vili vode na razbeljeno kamenje.

Kmalu je potkal Kozak z sabljo po steni. "Sičas!" sem zaklical. Ko sem prišel ven, je sedel Kozak na moji obleki in si popeval. Hitro sem se oblekel in sia v zaročku s dolgimi koraki po rmenem pesku v tabor. Topot kolodvora niti pogledal nisem. Zapazil sem, da si pojem. Kozak Kozak ...

Od nikogar se ne morem posloviti. To bi bilo zelo neprevidno, zakaj na tovariše se ne moreš nič več zanesti. Ne, nihče ne bi nalačil izdal, toda neopreza beseda ...

Kaj naj napravim s svojim dnevnikom?

Vse bi rajje izgubil kakor to. Sklenil sem, da ga, predno odidem, potisem pod Bergerjevo blazino. In mu prilegom pismo, v katerem se bom poslovil in ga prosil naj izroči dnevnik prvi delegaciji, ki obišče tabor ali pa Brändströmovi ...